

6. Utky`n A.Y`. My`rovoj poryadok XX1 veka/A.Y`. Utky`n. – М.: Эксмо, 2002. – 512 s.

***Рецензент:** Мілова М.І., д.політ.н., професор кафедри політології Одеського національного університету імені І.І.Мечникова*

26.03.2015

УДК 930.1/2(477)

Румянцева Анжеліка

**ДІЯЛЬНІСТЬ ТА СТАН СТУДЕНТІВ
НОВОРОСІЙСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
В 1905-1907 РР.: ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ЗАЗНАЧЕНОЇ
ПРОБЛЕМИ**

У даній статті подається перегляд положення та діяльності студентів Імператорського Новоросійського університету в 1905-1907 рр., розкриваючи політичний і революційний рух в молодіжній студентській сфері, що, безумовно, представляє великий інтерес серед сучасників з історичної та політичної точки зору. Ці історичні факти, які ґрунтуються на опублікованих документах, матеріалах з архіву та преси, котрі свідчать про те, що серед тогочасних студентів був поширений політичний плюралізм.

Також багато уваги в статті автор приділяє джерельній базі вищезазначеної проблеми. Вона включає в себе, окрім іншого, матеріали з різних збірників про революцію 1905-1907рр., присвячених безпосередньо політичним поглядам і революційному руху студентів Новоросійського університету. Крім цього, ми також маємо дані з одеських газет тих років різних політичних напрямків, а також видань, присвячених Одеському університету.

Таким чином, автор максимально розкриває проблеми студентства Новоросійського університету в період революції 1905-1907рр.

Ключові слова: політичний плюралізм, революційний рух, проблеми студентства, Новоросійський університет, джерельна база, політичні напрямки.

**ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ И ПОЛОЖЕНИЕ СТУДЕНТОВ
НОВОРОССИЙСКОГО УНИВЕРСИТЕТА В 1905-1907 ГГ.:
ИСТОЧНИКОВАЯ БАЗА ОБОЗНАЧЕННОЙ ПРОБЛЕМЫ**

В данной статье дается краткий обзор положения и деятельности студентов Императорского Новороссийского университета в 1905-1907 гг., освещая политическое и революционное движение в молодежной студенческой сфере, что, безусловно, являет собой огромный интерес у современников с исторической и политической точки зрения. Данные исторические факты, основанные на опубликованных документах, материалах из архива и прессы, свидетельствуют о том, что среди студентов того времени был распространен политический плюрализм.

Также большое внимание в статье автор уделяет источниковой базе вышеупомянутой проблемы. Она достаточно богата и включает в себя, помимо прочего, материалы из различных сборников о революции 1905-1907 гг., посвященных непосредственно политическим взглядам и революционному движению студентов Новороссийского университета. Кроме того, мы располагаем данными одесских газет тех лет разных политических направлений, а также изданиями, посвященными Императорскому университету.

Таким образом, автор максимально раскрывает проблемы студенчества Новороссийского университета в период революции 1905-1907 гг.

Ключевые слова: политический плюрализм, революционное движение, проблемы студенчества, Новороссийский университет, источниковая база, политические направления.

**ACTIVITIES AND STATUS OF THE NOVOROSIYSK
UNIVERSITY'S STUDENTS**

IN 1905-1907: SOURCE BASE OF DENOTED PROBLEM

In this article author gives summary about status and activities of students of the Emperor's Novorossiysk University in 1905-1907, showing political and revolutionary movement in student area, that has great interest.

between contemporaries in historical and political side. This facts based on published documents, materials from archive and press, evidence, that there was political pluralism among students at that time.

Author also wants to pay attention on the source base of the aforementioned problem in this article. It includes, moreover, materials from many different digests about revolution 1905-1907, that is directly devoted to the political views and revolutionary movement of students of the Novorossiysk University. Besides, we dispose some information from newspapers with different political directions and publications devoted to the Emperor's University.

In this way, author reveals the problems of the students of the Novorossiysk University at the period of revolution 1905-1907.

Keywords: political pluralism, revolutionary movement, students' problems, the Novorossiysk University, source base, political directions.

Постановка проблеми. Досвід революції 1905-1907 рр., крім іншого, цікавий й цінний своїм політичним плюралізмом. Історія політичного руху студентства в Новоросійському університеті – приклад такого явища в молодіжному вузівському середовищі. Механізм співіснування політичних партій в екстремальну, переломну епоху – проблема, що являє безумовний інтерес не тільки з точки зору науково-історичної, а й політичної. Звичайно, важко та, ймовірно, неможливо, та й не треба проводити паралелі чи шукати точні аналогії політичного життя Росії початку ХХ століття в днях сьогоднішніх. Тим не менш, сама «переломність» досліджуваної та пережитої епох робить неминучими ті чи інші порівняння, добування повчального досвіду й т. п. Нинішнє різноманіття напрямків та форм суспільно-політичного життя молоді, студентства в тому числі, є разючим контрастом політичній однаковості, що панувала свого часу під покровом обюрокраченого комсомолу.

Ціль статті. Конкретно-історичні факти, наведені в даній статті, на наш погляд, свідчать про те, що політичний плюралізм серед дореволюційної студентської молоді був досить помітним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Якою ж є джерельна база зазначеної проблеми? Основний масив матеріалів, що мають відношення до вивчення стану та діяльності студентів Новоросійського університету в 1905-1907 рр., умовно можна розділити на три основні групи:

- 1) опубліковані документи;
- 2) матеріали преси;
- 3) архівні матеріали.

До першої групи джерел відносяться окремі матеріали, які були опубліковані в численних збірках документів про революцію 1905-1907 рр. [1]. В цих виданнях кількість свідочств, присвячених безпосередньо революційному студентському руху в Новоросійському університеті, досить обмежене й в основному вони містять дані про взаємозв'язок робітничого та студентського руху в Одесі, про вплив Одеського комітету РСДРП на студентство тощо.

Збірка опублікованих документів, повністю присвячених подіям 1905-1907 рр. в університеті – видання Академічного Союзу студентів Санкт-Петербурзького політехнічного інституту «Революционное гнездо...» [2]. Воно містить численні дані про діяльність Коаліційної Ради, Центрального Студентського органа, першої та другої груп Одеського відділення Академічного Союзу в університеті, про політичні угруповування студентів, відгуки одеської преси про події 1905-1907 рр. в університеті, показання деяких професорів, що містять характеристику місцевого революційного руху.

Серед опублікованих джерел – «Список студентов и посторонних слушателей Императорского Новороссийского университета в осеннем полугодии 1904-1905 учебного года» [3].

Безсумнівну цінність в дослідженні вказаної теми мають такі цікаві джерела, як мемуари, які дозволяють з'ясувати низку моментів, які неможливо почерпнути з інших джерел: про діяльність конкретних учасників тих чи інших подій, їхніх особистих якостей, політичних поглядах, ідейну еволюцію тощо. В цьому плані на особливу увагу заслуговує книга «Новороссийский университет в воспоминаниях современников» [4].

Друга група джерел – це матеріали тогочасних одеських газет «Новороссийский телеграф», «Одесский листок», «Одесские новости» та ін. Політична орієнтація цих газет була різною, тому досить відмінними були оцінки одних й тих самих подій. Тим не менш на їхні шпальта потрапляла інформація про стан справ в університеті, настрої і конкретні акції студентства, про його ставлення до нового проекту Університетського Статуту, до подій навколо панцирника.

«Потьомкін», чимало даних, що прояснювали матеріальне та соціальне становище одеських студентів.

Третя група джерел – це матеріали архівних установ і передусім Державного архіву Одеської області. В фондах останнього документи про революційний рух в Новоросійському університеті в 1905-1907 рр. з Колекції листівок та прокламацій [5] містять відомості про політичні угруповання в студентському середовищі, про взаємодію місцевих відділень різних партій з відповідними студентськими політичними фракціями.

В матеріалах канцелярії Одеського учбового округу [6] – свідоцтва про політичну спрямованість сходок в університеті. Низка цікавих документів зосереджені в іменних фондах, зокрема в фонді професора університету І. А. Линниченко. Так, «Воззвание студентов юридического факультета Новороссийского университета от 15 января 1905 г.» [7] дає картину політичної диференціації студентства на юридичному факультеті. «Открытое письмо студенчеству и молодежи профессора И. А. Линниченко» [8] можна віднести до жанру публіцистики. Це – роздуми про суспільне призначення інтелігенції, порівняльно-історичний аналіз ролі, історичної долі інтелігенції в Росії та країнах Західної Європи. «Письмо...» цікаве підходом автора до оцінки основних рис, програмних установок провідних російських партій, оцінкою міри їхнього впливу на студентство, ступеню самостійності учнівської молоді у виборі політичної орієнтації, негативних сторонах політизації університетського життя й т. п. «Копия протокола попечителя Одесского учебного округа Мусин-Пушкина о революционном движении в университете в 1906 г.» [9] містить свідчення про діяльність політичних організацій в університеті, про їх взаємодію, про роботу студентського та професорського судів. Цінним неопублікованим джерелом, що містить маловідомий, хоча й цінний матеріал з історії революційного руху в Новоросійському університеті в 1899-1913 рр., є записки професора церковної історії О. П. Доброклонського «Студенческое движение. Часть II» [10]. Документ являє собою щоденник засідань Ради університету, який вів професор, його щоденні нотатки. Дані записки не є історичним твором у повному розумінні цього слова, це скоріш за все підготовчі матеріали до історичного нарису, які відбивають строкатість думок у викладацькому середовищі, відомості Одеського

відділення Академічного союзу та ін. Характер цього документу, а також інших матеріалів, зосереджених у фонді професора О. П. Доброклонського, на наш погляд, дає підстави для припущення, що вчений збирався писати історію Новоросійського університету, але тодішні й подальші драматичні події не дозволили реалізувати задумане.

Висновки і перспективи подальших розробок. Таким чином, значний масив опублікованих до сьогодні праць про студентство Новоросійського університету в період революції 1905-1907 рр. потребує уточнення і доповнення. Для цього потрібні як більш об'єктивний, глибокий науковий аналіз, нова, без політизації та однобічності, інтерпретація опублікованих джерел, так і залучення ще не введених у науковий обіг архівних документів та матеріалів.

Література

1. Всероссийская стачка в октябре 1905. – М.-Л., 1995. – Ч. 1. – 777 с.
2. Революционное гнездо. Из истории Новороссийского университета. Дело ректора Занчевского и проректора Васьковского. – СПб., 1909. – 21 с.
3. Список студентов и посторонних слушателей Императорского Новороссийского университета в осеннем полугодии 1904-1905 учебного года. – Одесса, 1904. – 183 с.
4. Новороссийский университет в воспоминаниях современников // Авт.-сост. Ф. А. Самойлов. – Одесса, 1999. – 296 с.
5. Колекція листівок та прокламацій. – Державний архів Одеської області (Далі – ДАОО). – Інв. № 486, 2282, 2286, 2288, 2289, 2292, 2294, 2313, 2681.
6. ДАОО. – Ф. 42 (Канцелярія попечителя навчального округу). – Оп. 35. – Спр. 417. – Арк. 1-62.
7. ДАОО. – Ф. 153 (Професор І. А. Линниченко). – Оп. 1. – Спр. 24. – Арк. 2-4.
8. ДАОО. – Ф. 153. – Оп. 1. – Спр. 29 (Відкритий лист студентству і молоді). – Арк. 2-39.
9. ДАОО. – Ф. 153. – Оп. 1. – Спр. 323 (Копія протоколу свідчень попечителя навчального округу Мусін-Пушкіна про революційний рух в Університеті в 1906 р.). – Арк. 1-14.

10. ДАОО. – Ф. 153. – Оп. 1. – Спр. 78. – Арк. 1-118.

1. Vserossy`jskaya stachka v oktyabre 1905. – M.-L., 1995. – Ch. 1. – 777 s.

2. Revolyucy`onnoe gnezdo. Y`z y`story`y` Novorossy`jskogo uny`versy`teta. Delo rektora Zanchevskogo y` prorektora Vas`kovskogo. – SPB., 1909. – 21 s.

3. Spy`sok studentov y` postoronny`x slushatelej Y`mperatorskogo Novorossy`jskogo uny`versy`teta v osennem polugody`y` 1904-1905 uchebnogo goda. – Odessa, 1904. – 183 s.

4. Novorossy`jsky`j uny`versy`tet v vospomy`nany`yax sovremenny`kov // Avt.-sost. F. A. Samojlov. – Odessa, 1999. – 296 s.

5. Kolekciya ly`stivok ta proklamacij. – Derzhavny`j arxiv Odes`koyi oblasti (Dali – ДАОО). – Inv. # 486, 2282, 2286, 2288, 2289, 2292, 2294, 2313, 2681.

6. ДАОО. – Ф. 42 (Kancelyariya popechy`telya navchal`nogo okrugu). – Оп. 35. – Спр. 417. – Арк. 1-62.

7. ДАОО. – Ф. 153 (Profesor I. A. Ly`nny`chenko). – Оп. 1. – Спр. 24. – Арк. 2-4.

8. ДАОО. – Ф. 153. – Оп. 1. – Спр. 29 (Vidkry`ty`j ly`st studentstvu i molodi). – Арк. 2-39.

9. ДАОО. – Ф. 153. – Оп. 1. – Спр. 323 (Kopiya protokolu svidchen` popechy`telya navchal`nogo okrugu Musin-Pushkina pro revolyucijny`j rux v Universy`teti v 1906 r.). – Арк. 1-14.

10. ДАОО. – Ф. 153. – Оп. 1. – Спр. 78. – Арк. 1-118.

Рецензент: Попков В.В., д.філософ.н., завідувач кафедри політології Одеського національного університету імені І.І.Мечникова

10.03.2015